

DIBUIX ARTÍSTIC I i II

1. Presentació

El dibuix és una forma d'expressió gràfica que plasma imatges sobre un suport pla, parlem d'una abstracció de la ment que permet fixar l'aparença de la forma. El dibuix és, així, un procés interactiu d'observació, reflexió i representació, que requereix una tècnica inicial i coneixer els seus fonaments, un exercici continu d'entrenament i pràctica.

Des d'aquest punt de vista, el dibuix pot considerar-se un mètode de treball en el qual s'afavoreix l'exploració, l'experimentació i la indagació. És important destacar els avanços que els i les artistes han aconseguit al llarg de la història aportant solucions als principals desafiaments de formulació gràfica. Així doncs, l'anàlisi de les seues obres ajuda l'alumnat a trobar camins diversos per a formular respostes a les preguntes que sorgeixen a les aules hui dia.

A més, el dibuix, com a llenguatge gràfic universal, ha sigut utilitzat per l'ésser humà per a transmetre idees, emocions, projectes, costums i cultura. En definitiva, a través del dibuix coneixem la història de la humanitat. També és el primer enllaç entre la idea i la seu representació gràfica, que dóna origen a les creacions artístiques, i que és imprescindible per al desenvolupament de totes les altres arts.

No obstant això, dibuxar no és només l'origen de gran quantitat de creacions artístiques, sinó que és també una forma d'expressió i comunicació, especialment dins del món que habitem, envoltat d'imatges i immers en la cultura visual.

D'aquesta manera, la matèria de Dibuix Artístic engloba els sabers que proporcionen a l'alumnat els recursos necessaris per a expressar idees, emocions i sentiments, a més de projectar la seuva visió del món i reinventar la realitat que els envolta. Això és, d'aportar la seuva identitat a les creacions artístiques, i al mateix temps, transmetre la seuva essència.

Aquesta matèria ha sigut organitzada secundant-se en els aprenentatges de l'etapa anterior d'Educació Secundària Obligatòria recollits en la matèria d'Educació Plàstica Visual i Audiovisual del tercer curs, amb la intenció de garantir la seuva necessària continuïtat i progressió. D'altra banda, les matèries de Dibuix Artístic I i II es relacionen de manera molt estreta amb altres assignatures que cursarà l'alumnat que tria la modalitat d'un batxillerat artístic en el qual l'alumnat comence una especialització, que li permeta encaminar-se a formacions artístiques superiors.

Tenint en compte aquests aspectes, un dels principals objectius de les matèries de Dibuix Artístic I i II és l'adquisició de destreses i tècniques necessàries, incloses les digitals, per a la seuva aplicació en diferents projectes i àmbits. A més, es pretén fomentar la sensibilitat, l'experiència estètica i l'apreciació del patrimoni cultural, això és, descobrir el dibuix com a mitjà d'expressió personal. Convé destacar que l'aprenentatge del Dibuix Artístic promou el desenvolupament de la sensibilitat, l'expressivitat, l'observació, l'anàlisi i la reflexió intrapersonal i sobre la realitat.

Les matèries de Dibuix Artístic I i II contribueixen de manera directa a l'adquisició de les competències clau, pel seu caràcter afavoridor de metodologies actives i cooperatives que transformen l'aprenentatge en una experiència significativa i promouen el desenvolupament de la creativitat tant en el marc de l'educació artística com per a qualsevol altra disciplina professional, per a facilitar d'aquesta manera la consecució dels objectius de l'etapa de batxillerat.

D'aquesta manera, naixen les competències específiques de les matèries de Dibuix Artístic I i II, vinculades al desenvolupament de la Competències Clau , on destaca la seu relació amb la Competència Consciència i Expressió Cultural, la Competència Personal, social i d'aprendre a aprendre i la Competència emprendedora.

Així mateix, cal destacar que el dibuix promou el pensament crític, que fa a l'alumnat capaç de sintonitzar amb la realitat social i connectar amb els valors democràtics com són la pau, la igualtat, la perspectiva de gènere, el respecte a la diversitat, i la sostenibilitat. Juntament amb les metodologies actives i participatives que enriqueixen la dinàmica de les matèries de Dibuix Artístic I i II, atorguen a l'alumnat una eina poderosa per a abordar els desafiaments del segle XXI.

L'ordre de presentació de les competències específiques no ha d'entendre's com un mètode lineal de treball, ni com un element aïllat, sinó com un eix vertebrador de la resta dels components curriculars, que en conjunt culminaran amb la formació intel·lectual i humana indispensables per al futur personal, professional i social de l'alumnat.

Els sabers bàsics seleccionats són aquells que es consideren necessaris per a l'adquisició de les competències específiques. Els sabers bàsics es divideixen en set blocs fonamentals i, al llarg dels dos cursos de Batxillerat, adquireixen progressivament major profunditat. Així, durant el primer curs l'alumnat podrà conéixer les tècniques, materials i suports, indagar en l'ús d'aquests i experimentar amb aquests coneixements per a començar amb la creació artística, i en segon es completen els sabers bàsics i s'aprofundeix en l'expressió artística, personal i en l'ús del dibuix com a base dels processos creatius valorant tant el procés com el producte final de cada obra en tots dos cursos.

Amb tot, es promourà la utilització de les TIC en el desenvolupament dels diversos projectes, afavorint l'ús de mitjans digitals en les diferents fases de desenvolupament d'aquests, com en l'avaluació i l'exposició. Així mateix, es promourà el coneixement de la normativa reguladora de la protecció de dades de caràcter personal, a fi d'evitar situacions de risc i vulnerabilitat de l'alumnat i del professorat, protegint els seus drets i llibertats fonamentals.

Finalment es presenten els criteris d'avaluació, orientats a conéixer el grau d'adquisició de cadascuna de les competències específiques de la matèria. Aquests criteris s'han definit per a les dues matèries de Dibuix Artístic I i II, assenyalant el nivell d'adquisició de les competències que seria esperable en cada curs i mantenint així la connexió i continuïtat entre tots dos.

De aquesta manera, caldrà esperar que durant el primer curs l'alumnat coneixi les possibilitats del dibuix com a mètode, les tècniques, materials i suports, i que experimenti amb aquests sabers per a començar amb la reinterpretació d'obres de referència o models visuals per a anar aproximant-se a la seu identitat i la creació artística, i en segon curs s'aprofundisca en aquests coneixements i es focalitza l'aprenentatge en l'expressió artística com a motor de comunicació personal, de reivindicació dels drets humans i com a base dels projectes amb els quals l'alumnat s'enfronta als reptes i desafiaments gràfics de l'actualitat social i cultural.

2. Competències específiques de la matèria.

2.1. Competència específica 1.

Identificar i analitzar la presència del dibuix en les diverses manifestacions culturals i artístiques valorant la seu aportació a totes aquestes, així com a altres àmbits disciplinars.

2.1.1 Descripció de la competència

Aquesta competència afavoreix el concepte de dibuix, interpretant-se com una forma de pensament i representació en tota la societat. Per això, identificar i analitzar la seua presència en les manifestacions o creacions artístiques de qualsevol lloc o època ajudaria l'alumnat a valorar-ho com una eina universal de coneixement, d'observació, de reflexió, de representació i d'expressió. El dibuix conté l'essència de l'ésser humà, és representatiu del seu autor o autora i per això, té un valor autònom com a obra d'art.

A més, reconéixer la pluralitat d'usos del dibuix vincularia l'alumnat amb diversos àmbits disciplinars, siguin aquests artístics o científics, concebent el dibuix com una eina interdisciplinària i afavorint el pensament crític sobre les seues funcions i intencionalitats.

Durant el primer curs seria esperable que l'alumnat coneguera les referències artístiques fins a la història contemporània per a aprofundir en aquesta última etapa durant el segon curs. A més, caldria esperar que l'alumnat estudiara durant el primer curs els cànons de bellesa al llarg de la història de l'art per a així durant el segon curs poder aconseguir l'objectiu de la superació d'estereotips, i s'aprofundisca en la definició anatòmica de la figura humana.

A més, durant el primer curs de Dibuix Artístic, l'alumnat hauria d'adquirir un bagatge de cultura audiovisual a través de les referències artístiques que li permeten, en segon curs, usar-lo a la seua voluntat i valorar-lo com a patrimoni cultural, prestant especial atenció a referències d'artistes femenines, tant històriques com contemporànies.

Finalment, és un objectiu ineludible del Dibuix Artístic que l'alumnat conjugara l'anàlisi amb el coneixement, mantenint una postura oberta i respectuosa, que afavoriria la consecució d'una consciència visual i el desenvolupament del delit en l'experiència estètica davant qualsevol manifestació cultural o artística.

2.2. Competència específica 2.

Realitzar dibuixos a mà alçada, esbossos i encaixos, d'acord amb els fonaments de la proporció, la composició i la percepció visual, interpretant la realitat i expressant idees, sentiments i emocions en obres de creació artística individuals o col·lectives.

2.2.1. Descripció de la competència

Aquesta competència busca desenvolupar en l'alumnat la capacitat d'interpretar la realitat o expressar idees pròpies a través del dibuix a mà alçada, integrant en aquest fet els conceptes de proporció, composició i percepció visual.

A través de l'experimentació pràctica, l'alumnat aprendria a incorporar i integrar els diferents fonaments de la proporció, la composició i la percepció en la seua identitat artística personal. El desenvolupament d'aquesta competència promouria l'adquisició de recursos per a representar propostes gràfiques de manera sensible mitjançant el desenvolupament d'esbossos, croquis i anotacions a mà alçada i al natural.

Durant el primer curs l'alumnat es desenvoluparà amb el dibuix a mà alçada per a la representació d'idees, conceptes o emocions, i treballaria sobre els fonaments de la composició i de la percepció visual a partir d'obres de referència, bidimensionals o tridimensionals.

En el segon curs l'alumnat aprofundiria en el treball de l'esbós i el dibuix a mà alçada, transferint els aspectes fonamentals d'aquesta fase inicial del treball a les creacions artístiques definitives dels seus processos creatius. A més, en finalitzar l'etapa de batxiller, l'alumnat hauria de poder emprar amb personalitat i destresa comunicativa el dibuix a mà alçada, així com poder fer servir els fonaments de la proporció, la composició i la percepció visual amb finalitat expressiva.

2.3. Competència específica 3.

Elaborar propostes gràfiques i artístiques amb intenció expressiva o comunicativa emprant els elements del llenguatge visual amb esperit crític.

2.3.1. Descripció de la competència

Aquesta competència posa l'èmfasi en la generació de propostes visuals que empren els fonaments i els elements del llenguatge visual. L'alumnat de Dibuix Artístic I seria capaç d'elaborar a final del curs propostes gràfiques fent servir la forma: punt, recta i pla, i alguns fonaments del color, ja que partim dels coneixements previs que l'alumnat tindria després de finalitzar l'assignatura de tercer curs d'Educació Plàstica Visual i Audiovisual. L'alumnat de Dibuix Artístic II aprofundiria en tots aquests elements que es posen en pràctica durant el primer curs, i a més ampliaria tant en els continguts de color com en els relatius a la textura.

En finalitzar l'etapa de batxiller, l'alumnat hauria de ser capaç de fer servir amb personalitat i propietat qualsevol element bàsic del llenguatge visual, així com combinar-los de la manera més adequada segons la seua intenció comunicativa.

2.4. Competència específica 4.

Representar el volum i la perspectiva en suports bidimensionals, analitzant el contrast de llums iombres propis del clarobscur tant en obres de referència com en creacions artístiques.

2.4.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència al·ludeix a la importància de representar el volum sobre un suport bidimensional mitjançant el dibuix. A través del desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat sabria representar en el primer curs espais i objectes en tres dimensions, mitjançant l'anàlisi de la forma dels objectes o espais, i la interacció de les llums, lesombres i els seus contrastos. D'aquesta manera, l'alumnat seria capaç de representar peces tridimensionals, mitjançant la tècnica del clarobscur, i començaria a emprar la perspectiva com a mitjà de representació i apropiació de l'espai. A més, l'alumnat practicaria l'anàlisi de la forma d'objectes i espais seguint obres i models de referència, tant bidimensionals com tridimensionals, i començaria amb la representació del clarobscur, així com també s'introduiria en la representació de la perspectiva.

En el segon curs, l'alumnat aprofundiria en aquestes habilitats i hauria de ser capaç de representar el volum amb destresa, així com d'aprofundir en les valoracions tonals, en els contrastos de llums iombres i en l'aplicació de la perspectiva cònica en diferents àmbits disciplinars, tant des de l'anàlisi com especialment en obres de creació pròpies.

2.5. Competència específica 5.

Experimentar amb les tècniques d'expressió artística, tradicionals, contemporànies i digitals, buscant diverses possibilitats en la realització de produccions gràfiques i projectes artístics, atesos els criteris de sostenibilitat i consum responsable.

2.5.1. 2.5.1 Descripció de la competència.

Aquesta competència defineix la importància del procés d'experimentació amb diferents tècniques de dibuix, a partir d'uns coneixements bàsics i un catàleg d'eines, mitjans i suports, recollits en el currículum de la matèria d'Educació Plàstica Visual i Audiovisual de 3r d'ESO, amb independència que algun estudiant haguera pogut cursar l'optativa de 4t curs.

Per això, a través del desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat identificaria en primer lloc les possibilitats d'ús i expressives d'aquestes tècniques, i posteriorment seleccionaria les més afins a les seues intencions, explorant solucions creatives i alternatives en les representacions gràfiques que es plantegen i innovant en el seu ús per a aconseguir resultats personals.

D'aquesta manera, l'alumnat de Dibuix Artístic I finalitzaria el curs coneixent les propietats de diverses tècniques i suports, els seus usos i compatibilitats, i hauria realitzat creacions artístiques emprant aquestes tècniques.

D'igual manera, en Dibuix Artístic II, seria possible per a l'alumnat innovar en l'ús, experimentant amb les tècniques amb un objectiu personal, i han de ser capaços de plasmar identitat i personalitat amb els mitjans emprats.

2.6. Competència específica 6.

Expressar idees, sentiments i emocions creant discursos visuals argumentats, planificant el procés de treball i prestant especial atenció en aquests a la promoció dels drets humans, la igualtat de gènere i el respecte a la diversitat.

2.6.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència al·ludeix a la importància del procés de treball en els projectes de creació artística així com al producte final, i a la determinació del dibuix com a mètode fonamental per a elaborar-los. A través d'aquesta competència, en finalitzar l'etapa de batxiller, l'alumnat seria capaç d'argumentar les seues decisions en qualsevol projecte que implique un procés de creació, interpretant a més que la creació artística no és fruit de la casualitat, sinó d'un mètode ordenat de treball, en el qual les fases d'ideació, d'experimentació i de desenvolupament, són tangibles i formen part també del resultat final de l'obra.

A més, l'alumnat aprendria a argumentar les seues obres fonamentant-se en la base dels drets democràtics, justificant la integració, la col·laboració i el respecte.

Amb aquesta competència s'enriquiria també a l'alumnat a l'hora de generar propostes col·lectives, ja que la creació de projectes d'aquesta índole va més enllà de la producció material de les obres, perquè en el seu desenvolupament es requereixen habilitats d'argumentació de les idees, la reflexió i l'anàlisi de tot el procés.

La utilització conscient i adequada del llenguatge específic de la matèria per part de l'alumnat contribuiria a l'elaboració de discursos clars i precisos, propiciaria un aprenentatge significatiu, i a més contribuiria al desenvolupament del pensament propi, crític i divergent, beneficiant-se així de la interacció que es produeix en les propostes col·lectives, tant en el sentit de l'organització com del producte final, independentment de l'àmbit en el qual es treballe.

3. Sabers bàsics

Els sabers bàsics de les matèries de Dibuix Artístic I i II s'han seleccionat d'acord amb aquells que es consideren imprescindibles per a adquirir les competències específiques i s'han organitzat en set blocs, en els quals es va aprofundint al llarg dels dos cursos de Batxillerat. Els sabers dels diferents blocs s'han distribuït assenyalant els que són comuns a tots dos cursos i aquells que es treballarien només en un d'aquests. Així, durant el primer curs l'alumnat podrà conéixer les tècniques, materials i suports, indagar en l'ús dels mateixos i experimentar amb aquests coneixements per a començar amb la creació artística, i en segon es completen els sabers bàsics i s'aprofundeix en l'expressió artística, personal i en l'ús del dibuix com a base dels processos creatius.

3.1. Bloc 1. Concepte i història del dibuix.

En el primer bloc “Concepte i història del dibuix”, es proposa un acostament al dibuix com a mitjà d’expressió, que ha tingut un paper fonamental en la història de l’art, la generació del patrimoni cultural, i que està íntimament lligat a diversos àmbits disciplinars com és l’estudi i representació de l’entorn natural o construït, o de la figura humana.

3.2. Bloc 2. L’expressió gràfica i els seus recursos elementals.

En el segon bloc “L’expressió gràfica i els seus recursos elementals”, es facilita a l’alumnat una formació preparatòria sobre els elements propis de l’expressió gràfica i el seu llenguatge, a través de les seues qualitats comunicatives, i es pretén fomentar l’ús de les mateixes com a mitjà d’expressió. En el primer curs d’una manera més pràctica, i en el segon curs amb intencions comunicatives, aprofundint en els continguts del primer curs i dotant a les obres d’identitat personal amb finalitats expressives.

3.3. Bloc 3. La percepció visual.

En el tercer bloc “La percepció visual”, s'estableixen les relacions del dibuix amb els mecanismes de percepció de la realitat, fonamental per a observar amb atenció, i poder així, recrear idees i entendre el món amb una visió global. En el primer curs es treballa sobre les nocions bàsiques a partir del perfil d'eixida de l'alumnat en EPVA de 3r d'ESO, i en el segon curs s'aprofundeix en la percepció visual lligada a altres blocs, com per exemple el del color, la composició, o la retentiva visual.

3.4. Bloc 4. Composició i ordenació de l’espai.

En el quart bloc “Composició i ordenació de l’espai”, s’al·ludeix als principis bàsics per a la generació d’obres artístiques, des de la perspectiva del dibuix. S’integra a més el dibuix com a mètode de treball, d’anàlisi i de síntesi de la realitat. En aquest bloc també es relaciona el dibuix amb altres disciplines, especialment en el segon curs, com és la fotografia.

3.5. Bloc 5. El volum: la llum, el clarobscur i la perspectiva.

El cinquè bloc “El volum: La llum, el clarobscur i la perspectiva” s’aproxima a l’alumnat a l’observació, anàlisi i representació de l’espai tridimensional, relacionant-lo tant amb obres d’art, com amb l’espai construït, la naturalesa, el paisatisme o l’arquitectura.

3.6. Bloc 6. Materials i tècniques d’expressió artística.

El sisé bloc “Materials i tècniques d’expressió artística”, proporciona a l’alumnat els coneixements sobre els elements amb els quals començar a treballar, la seua compatibilitat, els seus usos tradicionals i contemporanis, inclosos els mitjans digitals. En aquest bloc és fonamental, a més, la vinculació amb alguns dels desafiaments del segle XXI, com són la gestió dels residus, l’impacte mediambiental dels materials que es fan servir, el consum responsable.

Bloc 7: Projectes gràfics individuals i col·laboratius.

El seté bloc, “Projectes gràfics individuals i col·laboratius”, engloba aquells coneixements, destreses i actituds necessàries per a posar en pràctica els sabers d’altres blocs aplicats a la generació de projectes artístics de diferent índole, inclosos els treballs interdisciplinaris. En aquest bloc s’integra a més la importància del dibuix com a base d’un mètode de treball ordenat, especialment per a les disciplines artístiques, la integració de les referències culturals com a argument en la creació artística, i la planificació de les fases d'un projecte.

	1r curs	2n curs
Bloc 1. Concepte i història del dibuix CE1, CE2, CE6		
<ul style="list-style-type: none"> • El dibuix com a procés interactiu d'observació, reflexió, imaginació, representació i comunicació. • El dibuix en l'art: des de l'Antiguitat fins al Romanticisme. Obres més representatives de diferents creadors i creadores. Referents de dones artistes. • El dibuix en l'art dels segles XIX i XX. Obres més representatives de diferents creadors i creadores. Referents de dones artistes. • El dibuix com a part de múltiples processos artístics. Àmbits disciplinars: disseny, arquitectura, ciència i literatura. • El dibuix del cos humà. Nocións bàsiques d'anatomia humana. • El dibuix en la geometria i naturalesa. • Representació de l'ésser humà al llarg de la història. Cànons i proporció. Els estereotips de bellesa en diferents èpoques. • Nocións bàsiques d'anatomia artística: anotacions al natural, escorç i retrat. • Superació d'estereotips i respecte a la diversitat de l'ésser humà en totes les seues manifestacions. • Identitat cultural. Patrimoni local i global. • Representació objectiva i subjectiva: Art figuratiu i art abstracte. • La Bauhaus i el disseny. 	X	X
Bloc 2. L'expressió gràfica i els seus recursos elementals. CE1, CE2, CE3, CE5, CE6.		
<ul style="list-style-type: none"> • El punt i les seues possibilitats expressives. • La línia i les seues possibilitats expressives: traç, grafisme i trames. • El pla i les seues possibilitats expressives: la taca. • Naturalesa, percepció, psicologia i usos culturals del color. • Monocromia, bicromia i tricromia. Aplicacions bàsiques del color en el dibuix • Les formes i la seua transformació: Elements i relacions. • Textura visual i tàctil. • Qualitats i relacions del color. El contrast de color. • Dimensions del color. Aplicacions pràctiques. • La perspectiva atmosfèrica. La profunditat a través del color. • Color local, tonal i ambiental. Usos del color en el dibuix. 	X X X X X X X X X X X X X X X	X X X X X X X X X X X X X X
Bloc 3. La percepció visual. CE1, CE2, CE6.		
<ul style="list-style-type: none"> • Nivells d'iconicitat de la imatge. • Fonaments de la percepció visual. • Principis de la psicologia de la Gestalt. • Illusions òptiques • La retentiva i la memòria visual. 	X X X X X	X X X X X

**GENERALITAT
VALENCIANA**
Conselleria d'Educació,
Cultura i Esport

<ul style="list-style-type: none"> • El color associat a la línia. Art òptic i geomètric. • Espais positius i negatius de les formes. 		X
Bloc 4. Composició i ordenació de l'espai. CE1, CE2, CE6.		
<ul style="list-style-type: none"> • L'esbós o esborrany. • Encaix i proporció. • La composició com a mètode. L'equilibri compositiu. Direccions visuals. Aplicacions. • Sistemes d'ordenació en la sintaxi visual. Aplicacions. • Enquadrament i dibuix del natural. Relació amb la fotografia. 	X X X X	X X X
Bloc 5. El volum: La llum, el clarobscur i la perspectiva. CE1, CE2, CE4, CE5, CE6.		
<ul style="list-style-type: none"> • La llum i el volum. • Tipus de llum i d'il·luminació. • Introducció al clarobscur. • Representació bàsica de l'espai en perspectiva. • Nocións bàsiques de la perspectiva artística. • Escales i claus tonals. • L'ombrejat i la taca. • El dibuix i la tridimensionalitat. • L'escorç. • La perspectiva. Aplicació de la perspectiva cònica al dibuix artístic. • Paisatisme: espais interiors, exteriors, urbans i naturals. 		X X X X X X X X X X X X X X
Bloc 6. Materials i tècniques d'expressió artística. CE5.		
<ul style="list-style-type: none"> • Terminologia i materials del dibuix. • Tècniques graficoplàstiques, seques i humides. • Seguretat, toxicitat i compatibilitat dels materials i les tècniques graficoplàstiques. • Programes de pintura i dibuix digital. • Dibuix vectorial. Eines d'edició d'imatges per a l'expressió artística. • El cos humà com a suport i com a instrument d'expressió artística. • Consum conscient i responsable dels materials de dibuix i expressió artística. • Cura de l'entorn de treball i respecte al medi ambient. 	X X X X X X X X	X X X X X X X X
Bloc 7. Projectes gràfics individuals i col·laboratius. CE1, CE5, CE6.		
<ul style="list-style-type: none"> • El dibuix com a mètode de treball. • Fases dels projectes gràfics. • La planificació del procés creatiu. El compromís i la constància en les fases del procés de treball. • La distribució de tasques en els projectes gràfics: Criteris de selecció a partir de les habilitats requerides i les necessitats del projecte. • Estratègies de selecció de tècniques, eines, mitjans i suports del dibuix adequats a diferents disciplines. • Estratègies d'avaluació de les fases i resultats de projectes gràfics. L'error com a oportunitat de millora i aprenentatge. 	X X X X X X	X X X X X X

4. Situacions d'aprenentatge

En aquest apartat del document es presenten una sèrie de principis i criteris que poden orientar el disseny de les situacions d'aprenentatge a través d'uns contextos significatius, en els quals el mateix alumnat siga el protagonista del procés d'ensenament-aprenentatge.

Aquestes situacions d'aprenentatge haurien de connectar amb els desafiaments del segle XXI, per la qual cosa dins del context de la matèria de Dibuix Artístic s'han de fer servir referents i temàtiques de transcendència social i vincular els processos creatius amb els reptes del present com són: el consum responsable, el respecte al medi ambient i la gestió de residus, compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la resolució pacífica de conflictes, la valoració de la diversitat personal i cultural, entre altres.

D'altra banda, el desenvolupament de creacions artístiques i culturals a partir de la matèria de Dibuix Artístic té una relació lligada al patrimoni artístic i cultural, local i global, com a font de coneixement i d'inspiració que requereix una percepció directa i activa de les manifestacions artístiques locals. D'aquesta manera, s'afavoreix el desenvolupament de la identitat cultural de l'alumnat i es contribueix a entendre el patrimoni com a agent de cohesió social, creant un vincle cultural i fomentant els valors democràtics de la societat i la seu memòria històrica.

L'assignatura de Dibuix Artístic ha de treballar l'equilibri entre el rigor acadèmic en l'ús de les diverses tècniques i materials i l'expressió artística; per això s'ha de fomentar la reflexió, la creativitat i el criteri estètic, valorant el procés com a vehicle d'aprenentatge i concebent l'error com una oportunitat per a continuar aprenent.

Cal destacar, per tant, que seria convenient afavorir aquest estudi transcendint les barreres de l'aula i connectant l'escola amb contexts artístics socials i exteriors, com els museus, les exposicions i les rutes culturals. La figura d'un coordinador cultural pot facilitar la gestió d'aquestes connexions, que, en definitiva, són una manera de dinamitzar el context tradicional d'aprenentatge i fomentar la curiositat de l'alumnat per la cultura i els referents artístics. Així, l'alumnat podrà participar en activitats culturals i artístiques fora de les aules, amb la qual cosa s'enriquirà de l'entorn natural i construït, per a incrementar el vincle de l'alumnat amb la societat en la qual habita, i per a determinar un punt de vista pràctic i real als continguts treballats a l'aula.

Per a contribuir a la sostenibilitat, i en connexió amb els ODS, s'ha de realitzar un exercici de reflexió sobre els diferents materials, el seu ús, el seu consum i l'impacte mediambiental que provoquen, per la qual cosa es recomana la utilització de materials sostenibles i reciclats a l'aula, i en cas no poder ser, atendre el consum responsable dels materials que no puguen ser reutilitzats.

S'ha de tindre en compte la diversitat personal i cultural dins de l'aula com una oportunitat per a ampliar referents i explorar els matisos que proporciona introduir en un espai multitud de cultures diverses que fomenten diferents punts de vista a reptes comuns, integrant les experiències personals de l'alumnat i les seues vivències per a establir vincles amb els sabers bàsics i les competències específiques de l'àrea .

Amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal, assegurant-nos que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i el seu aprenentatge.

A més, s'ha de valorar la possibilitat de fer servir una varietat metodològica, aprofitant que en les matèries de caràcter aplicat no existeix un resultat únic, per a

garantir l'atenció a la diversitat de l'alumnat. S'han de plantejar enunciats o activitats que permeten a l'alumnat debatre i reflexionar, explorar totes les fases del procés creatiu, incorporar les seues vivències personals per a integrar l'emoció en el procés i establir així vincles significatius amb els sabers bàsics i les competències específiques.

El desenvolupament de creacions artístiques col·lectives fomenta la participació i el diàleg implicant l'alumnat en processos de treball que requereixen cooperació. S'ha de potenciar l'arribada a acords per mitjans dialogats fomentant la cultura democràtica i el llenguatge oral en l'expressió d'opinions, posicionaments i emocions, i el respecte per les idees alienes.

S'ha de fomentar, al seu torn, una gestió saludable de la incertesa i del control del procés creatiu, a fi de normalitzar que el resultat final puga ser diferent del que s'espera o fins i tot que patisca transformacions respecte de la idea inicial.

El clima de l'aula ha de propiciar, per tant, un espai on el sentit emprendedor, la cooperació i el pensament crític i divergent siguin l'eix vertebrador de l'assignatura, contribuint al fet que l'alumnat desenvolupe la seuva autoestima, la seuva autonomia i puga enfrontar-se amb recursos a situacions presents o futures.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1.

Identificar i analitzar la presència del dibuix en les diverses manifestacions culturals i artístiques valorant la seuva aportació a totes aquestes, així com a altres àmbits disciplinars.

1r curs	2n curs
5.1.1. Reconéixer la funció del dibuix com a llenguatge universal, identificant-lo en diferents manifestacions culturals i artístiques.	5.1.1 Identificar la presència del dibuix en diversos contextos visuals i audiovisuals, valorant la seuva capacitat comunicativa.
5.1.2. Analitzar el llenguatge, les tècniques i procediments del dibuix en diferents propostes artístiques, identificant els canvis produïts en elles segons les diferents etapes històriques.	5.1.2 Explicar les múltiples funcions del dibuix en diferents manifestacions culturals i artístiques, analitzant el seu ús en obres de diferents àmbits disciplinars.
5.1.3. Indagar en els cànons i proporcions de l'anatomia humana al llarg de la història, valorant el dibuix com a eina per a la representació del cos humà i la seuva diversitat.	5.1.3 Representar amb destresa la figura humana, atesos els cànons i proporcions de l'ésser humà al llarg de la història, així com a la seuva diversitat anatómica.
	5.1.4 Argumentar la importància del patrimoni cultural i artístic com a element essencial de la identitat personal, i com a llegat universal.

5.2. Competència específica 2.

Realitzar dibuixos a mà alçada, esbossos i encaixos, d'acord amb els fonaments de la proporció, la composició i la percepció visual, interpretant la realitat i expressant idees, sentiments i emocions en obres de creació artística individuals o col·lectives.

1r curs	2n curs
5.2.1. Fer servir el dibuix a mà alçada i l'esbós com a eina integrant l'encaix i la proporció en obres de referència, bidimensionals o tridimensionals.	5.2.1 Dibuixar amb destresa la realitat mitjançant esbossos i esbossos, desenvolupant una expressió pròpia, espontània i creativa, i estimulant la memòria visual.
5.2.2. Identificar els fonaments de la composició analitzant obres de referència, bidimensionals o tridimensionals.	5.2.2 Realitzar creacions artístiques individuals o col·lectives d'acord amb els fonaments de la proporció i la composició.
5.2.3. Analitzar obres de referència d'acord amb els mecanismes de la percepció visual, les seues lleis i principis.	5.2.3 Realitzar obres de creació pròpia emprant amb criteri els mecanismes de la percepció visual, les seues lleis i principis.
5.2.4 Experimentar amb els principis de la composició i ordenació dels elements en l'espai, emprant-los amb intencions comunicatives i expressives en produccions artístiques individuals o col·lectives.	5.2.4 Dissenyar composicions bidimensionals, figuratives o abstractes, explorant la percepció i ordenació de l'espai.
	5.2.5 Transferir les idees treballades en esbossos a propostes definitives, plasmant les seues qualitats expressives en les produccions artístiques individuals o col·lectives.

5.3. Competència específica 3.

Elaborar propostes gràfiques i artístiques amb intenció expressiva o comunicativa emprant els elements del llenguatge visual amb esperit crític.

1r curs	2n curs
5.3.1 Reconéixer els elements del llenguatge visual atenent la seu diversitat i les seues possibilitats expressives.	5.3.1 Analitzar les diverses possibilitats expressives dels elements del llenguatge visual: forma, textura i color, aplicant-los a obres de creació artística individuals o col·lectives.
5.3.2 Fer servir els elements del llenguatge visual: punt, línia, pla i color, entre altres, en l'anàlisi d'obres de referència	5.3.2 Experimentar amb les possibilitats gràfiques de les formes, colors i textures, aportant identitat personal al procés creatiu.
5.3.3 Aplicar la teoria del color i els seus usos culturals en l'anàlisi d'obres de referència i utilitzar-la en creacions individuals o col·lectives.	5.3.3 Integrar els fonaments dels contrastos de color i de la textura visual i tàctil creant produccions artístiques.
5.3.4 Integrar els elements del llenguatge visual realitzant produccions artístiques individuals o col·lectives.	5.3.4 Crear amb sensibilitat i autonomia produccions artístiques aplicant els elements del llenguatge visual.

5.4. Competència específica 4

Representar el volum i la perspectiva en suports bidimensionals, analitzant el contrast de llums i ombres propis del clarobscur tant en obres de referència com en creacions artístiques.

1r curs	2n curs
5.4.1 Fer servir els fonaments bàsics del clarobscur en la representació del volum en obres bidimensionals.	5.4.1 Fer servir les escales i les claus tonals, en les creacions gràfiques per a representar el volum.
5.4.2 Reproduir obres de referència analitzant la forma, i els conceptes de contrast i clarobscur.	5.4.2 Representar gràficament el volum i l'espai tridimensional, emprant mitjans i tècniques aplicables al clarobscur.
5.4.3 Representar el volum en creacions artístiques individuals o col·lectives experimentant els fonaments bàsics del clarobscur.	5.4.3 Experimentar amb els valors plàstics del clarobscur generant una intenció comunicativa i expressiva en la creació artística.
5.4.4 Descriure l'espai tridimensional aplicant la perspectiva en el dibuix.	5.4.4 Dibuixar perspectives en representacions gràfiques, ateses les proporcions i il·luminació, entre altres.

5.5. Competència específica 5

Experimentar amb les tècniques d'expressió artística, tradicionals, contemporànies i digitals, buscant diverses possibilitats en la realització de produccions gràfiques i projectes artístics reflexionant sobre la sostenibilitat i el consum responsable.

1r curs	2n curs
5.5.1 Identificar les diferents tècniques, eines, i suports, distingint les seues compatibilitats i apreciant les seues possibilitats expressives.	5.5.1 Emprar amb destresa diferents tècniques, eines i suports, tradicionals i contemporànies, atenent les seues compatibilitats per a dissenyar produccions artístiques.
5.5.2 Experimentar amb diferents tècniques, eines i suports, representant la realitat o analitzant referències artístiques.	5.5.2 Seleccionar les tècniques, eines i suports més adequats en funció de la intencionalitat expressiva de les obres de creació artística, i aplicant un consum responsable.
5.5.3 Indagar en les diferents tècniques eines i suports en la creació d'obres artístiques atenent el seu impacte mediambiental.	5.5.3 Innovar en l'ús de tècniques, eines i suports per a la representació de dissenys o creacions artístiques.
5.5.4 Fer servir eines digitals aplicades al dibuix i al disseny per a la creació de productes artístics.	5.5.4 Analitzar el cos humà com a suport i com a instrument d'expressió artística, integrant-ho en les creacions gràfiques i apreciant el seu valor en les propostes artístiques contemporànies.

5.6. Competència específica 6

Expressar idees, sentiments i emocions creant discursos visuals argumentats, planificant el procés de treball i prestant especial atenció en aquests a la promoció dels drets humans, la igualtat de gènere i el respecte a la diversitat.

1r curs	2n curs
5.6.1 Emprar la terminologia específica de l'àrea per a argumentar la intenció expressiva.	5.6.1 Exposar de manera respectuosa, el procés de creació d'un projecte gràfic, individual o col·lectiu, argumentant les decisions plàstiques i els recursos emprats.
5.6.2 Fer servir la pràctica creativa per a comunicar i expressar idees, sentiments i emocions, valorant el procés i el resultat final.	5.6.2 Transmetre idees, sentiments i emocions de manera respectuosa i inclusiva, utilitzant la creació artística com a mitjà d'expressió, valorant el procés i el resultat final.
5.6.3 Planificar el procés creatiu, individual o col·lectiu, aplicant un mètode de treball estructurat i ordenat.	5.6.3 Dissenyar produccions gràfiques col·lectives, planificant un mètode de treball i valorant les propostes compartides.
5.6.4 Reproduir obres de referència, incloses les contemporànies, analitzant els valors d'igualtat de gènere i el respecte a la diversitat.	5.6.4 Crear produccions gràfiques individuals o col·lectives promovent els valors democràtics, la igualtat de gènere i el respecte a la diversitat.

DIBUIX TÈCNIC APLICAT A LES ARTS PLÀSTIQUES I AL DISSENY I i II

1. Presentació

El llenguatge gràfic del dibuix tècnic és una eina imprescindible per a comprendre l'entorn natural, artístic i arquitectònic que ens envolta, així com per a desenvolupar la visió espacial i la capacitat d'abstracció. El seu estudi es remunta a l'antiguitat i continua vigent per la seua universalitat, la seua incidència directa en la transformació de l'entorn i el seu poderós vincle amb les disciplines artístiques.

En aquest context, cal destacar que la matèria de "Dibuix Tècnic Aplicat a les Arts Plàstiques i al Disseny", dirigida a l'alumnat que cursa estudis de batxillerat en la modalitat d'Arts, reforça i aprofundeix en aquest vincle, posant en valor el paper rellevant que posseeix la geometria com a element de comunicació gràfica i generador de formes i composicions, al llarg de la història i en disciplines contemporànies com el disseny i la il·lustració. De la mateixa manera, l'aprenentatge del dibuix tècnic s'enfoca en aquesta matèria de manera aplicada i transversal, és a dir, no sols com a finalitat en si mateixa, sinó reforçant al mateix temps la unió entre geometria, arts plàstiques i disseny.

Aquest enfocament transversal contribueix al desenvolupament d'una educació de qualitat, afavorint la connexió de les activitats amb contexts artístics diversos i sostenibles. Al seu torn, el plantejament aplicat de la matèria pretén consolidar una transferència significativa de coneixements que dote l'alumnat dels recursos necessaris per a la interpretació de l'entorn, la creació de projectes artístics i de disseny i la resolució de situacions futures complexes.

D'altra banda, la matèria de "Dibuix Tècnic Aplicat" contribueix de manera directa a adquisició de les Competències Clau, pel seu caràcter afavoridor de metodologies actives i cooperatives que transformen l'aprenentatge en una experiència significativa i que promouen el desenvolupament de la creativitat en el marc del disseny i de la realització de projectes artístics. Al seu torn, el desenvolupament de la matèria contribueix a l'assoliment dels Objectius Generals d'Etapa, atés que consolida hàbits de responsabilitat i disciplina, estimula el raonament lògic en la resolució de problemes, desenvolupa la competència digital i enforteix la intel·ligència visual-espacial.

Aquesta matèria ha sigut organitzada recolzant-se en els aprenentatges de l'etapa anterior d'Educació Secundària Obligatòria recollits en la matèria d'Educació Plàstica Visual i Audiovisual i tenint en compte el perfil d'eixida de l'alumnat, establert en el tercer curs de l'esmentada etapa, amb la intenció de garantir la seua necessària continuïtat i progressió. D'altra banda, la matèria de "Dibuix Tècnic Aplicat a les Arts Plàstiques i al Disseny" es relaciona de manera directa amb altres assignatures del batxillerat Artístic, modalitat en la qual l'alumnat començarà una especialització que li permetrà encaminar-se a formacions artístiques superiors.

La present assignatura s'articula entorn a sis Competències Específiques, vinculades directament amb les competències clau, especialment amb la competència en consciència i expressió culturals, la competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria, la competència personal, social i d'aprendre a aprendre i la competència digital.

Les competències específiques es desenvolupen a partir de l'apreciació i el coneixement del dibuix tècnic, així com de l'aplicació que posseeix la geometria en les arts plàstiques i el disseny. Per tant, aquestes recullen les capacitats necessàries per a dur a terme amb destresa i